

Til: Deltakere på SOS 2001: Moderne sosiologisk teori.

Fra: Ragnvald Kalleberg

Om: Disposisjon og stikkord til forelesning (Boudon, Giddens, Kalleberg)

Tid/sted: Tirsdag 30/9-03, kl. 12.15-14. Aud. 1, ES.

SAMFUNNSVITENSKAP, FORSKNINGSOPPLEGG, DOBBELTDIALOG.

- Hva er etter-positivistisk samfunnsvitenskap? Positivism: naturvitenskapelige idealer, årsaksforklaringer, teknokrati. Nyere vitenskapsteoretisk forskning. Vitenskapenes enhet: generell modell av forskningsopplegg. Intern pervertering (35, 64).
- Spørsmålenes forrang. Tre typer spørsmål.
- Virkelighetsforankring. Datastrategier. Dobbeltdialog.
- Tre hovedtyper av spørsmål og tre hovedtyper av forskningsopplegg. Typologisering av forskningsopplegg ut fra spørsmål og ikke ut fra datatype (kvalitative og kvantitative).
- Analyse, analytisk klarhet (begreps og modellklarhet). Den mangfoldige "teoretiseringen" (se s. 56-57). Beskrive (dokumentere) og forklare; vurdere (positivt og negativt); anbefale – jf. spørsmålene. Tresidig sosiologisk fantasi (individ-kollektiv-tradisjon). Jf. Layders hovedtema.
- Svar (konklusjoner, resultater). Tre typer. "Generalisering". Ordbruk.

HVA ER SAMFUNNSVITENSKAP?

- Det ortodokse svaret: naturalisme (positivisme), årsaksforklaringer (basert på "sosiale lover") og funksjonalisme (biologisk selvregulering).
- Hva var galt med dette svaret? (Eller: Fra et virvar av skoleretninger henimot en ny enighet). A) Forenklet modell av naturvitenskap (jfr. s. 68 metodebøker som vitenskapsteoretisk bakevje). B) En uholdbar forståelse av mennesker. C) Misforstått søking etter samfunnets naturlover.
- Sentrale elementer i ny syntese. A) Mennesket som en begrunnende (grunner), (eller rasjonell) aktør (s. 69, 73). B) To typer generaliseringer: regler/konvensjoner; utilsiktede virkninger (av begrunnende aktørers handlinger). C) Tre typer av oppgaver: etnografisk (beskrive, dokumentere), ekspliserende, analyse av stabilitet og endring ut fra forståelse av blandet intensjonalitet (formålsrettethet). D) Forsker og utforsket. Samfunnsviterens tekniske begreper er sekundære (og parasittære) mht. lekfolks begreper. Samfunnsfagene er involvert i en dobbelt hermeneutikk.

VERDIRASJONALITET (*Wertrationalität, axiological rationality*).

- Nietzsche eller Kant? Kritikken til Steven Lukes av Weber: Instrumentell rasjonalitet (mål-middel; påstander om fakta) er fornuftig; forestillingen

som verdirasjonalitet (hva bør vi gjøre?) er meningsløs. (Lukes er altså non-kognitivist; se f.eks. S&V 1998: 89).

- Metodologisk individualisme og *verstehen* som rekonstruksjon av grunner. Bare individer handler, ev. også på vegne av andre som ledere. Henvisning til handlende kollektiver bidrar til pseudoforklaringer. Metodologisk individualisme: forklare (*erklären*) et fenomen som resultat av personers oppfatninger, holdninger og handlinger (jfr. Weber-innsikten i S&V 1998: 120). Fire typer grunner (s. 99).
- Hvorfor vekt på metodologisk individualisme og grunner (*reasons, Gründe*)? Fordi det gir a) virkelighetsnære og b) fullstendige (ingen *black boxes*) beskrivelser og forklaringer. Eksempler: mithradyrkelse i Romerriket og forståelse og forklaring av magi i "primitive" samfunn.
- Moralske følelser hviler på sterke grunner. Funksjonalistiske (som analyse av spill) og instrumentelle (teorier om rasjonelle valg, bruke passelig tid) tilnærminger. Men dette er ikke nok. Det er umulig å påvise at det å stjele er galt ved bare å vise til virkninger (se s. 108). Noen ganger bør sinnelagsetikk/pliktetikk ha forrang fremfor konsekvensetikk (jfr. ex. fac. bøker om etikk og skillet teleologisk vs. deontologisk).
- Webers posisjon gir løfte om å overkomme svakheter både i den kantianske og utilitaristiske tradisjon.

OM SAMMENHENGER MELLOM DAGENS TRE BIDRAG.

* Samtidige bidrag fra engelsk, fransk og skandinavisk sosiologi. Likheter og forskjeller. Samsvar eller motstrid- utfyller eller motsier bidragene hverandre?

HÅNDBIBLIOTEK.

Bygg ditt eget håndbibliotek. Behold kurslitteratur fra andre kurs – og ikke selg den - og relevante lærebøker fra videregående.

Emnestudenter spør om oversikter over sosiologi og sentrale sosiologer. Hovedrådet er å lese kurslitteraturen grundig, være forberedt til forelesninger, være aktiv i kollokviegrupper, levere øvingsoppgaver og gjøre aktiv bruk av relevante bidrag i tidligere kurs (som ex. phil., ex. fac. eller andre kultur og samfunnsfag).

En kortfattet, ypperlig introduksjon til sosiologi, er P. Bergers bok *Invitation to sociology*. En kortfattet, klar og kyndig presentasjon og drøfting av sosiologiens klassikere, gir Lewis Coser i *Masters of Sociological Thought*.

- Engelstad, Fredrik, C. E. Grenness, R. Kalleberg, R. Malnes (1998): *Samfunn og vitenskap*. (Gyldendal, 2. Utgave). Forkortet: S&V 1998.